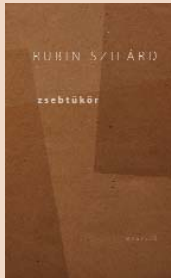

Zsebtükör által homályosan

Szembesülhetünk-e életműként Rubin Szilárd szövegeivel? És elősegítheti-e ezt a szerző munkásságát kismonográfiában is értelmező Keresztesi József lelkiismeretes válogatása, amely Rubin kisprózáinak, újságcikkeinek, önértelmező írásainak, verseinek, film- és regénykritikáinak, valamint levelezésének egy részét gyűjti össze *Zsebtükör* címen?

Rubin Szilárd írói pályája az utóbbi években – nem csekély mértékben a *Csirkejárték* német kiadása zajos sikerének köszönhetően – ismét az érdeklődés homlokterébe került, újrapozicionálására Földényi F. Lászlótól Esterházy Péterig számos lelkes méltatás tett kísérletet. Az igyekezet persze elsősorban a *Csirkejárték* és a *Római egyes* című regények kanonizálására vonatkozik, hiszen Rubin életműve egyébként mind minőségét, mint széttartó műfajosságát illetően meglehetősen heterogén, töredezett és egyenetlen. Az újholdas költőként induló szerző ugyanis hamarosan sikeres kirándulást tett a szocreal regény, sőt a partizántörténetek területén, a későbbiekben írt aztán bűnügyi történetet, félbemaradt „világkrimit”, a szintén töredékben maradt *Aprószentekben* pedig mintha a Truman Capote-féle dokumentumregény műfajosságának hazai adaptációját kísérelte volna meg, hogy aztán élete vége felé a Magyar Fórum munkatársaként jusson el a szalonzsidózó publicisztikáig.

Az életút szövegszerű állomásai meglehetősen pontossággal jelzik a 20. századi kelet-európai történelem változásait, ezzel együtt pedig az értelmiségi szerepvállalás egy lehetséges stratégiáját. Társadalomtörténeti szempontból Rubin munkásságának számos hektikus kanyara tehát mindenképp illusztratív (itt említve akár a *Csirkejárték* zárlatának 1981-es átírását is), poétikai szempontból viszont kevésbé tűnik összerendezhetőnek.

Azt hiszem, elég nehéz lehet egyszerre szeretni a *Csirkejártékot* és mondjuk a *Partizánok a szigeten* című 1953-as kisregényt, de legalábbis, fogalmazzunk így, a két szöveg meglehetősen eltérő kulturális kompetenciákkal rendelkező ideális olvasókat feltételez. Ahogyan az Albatrosz sorozatban megjelent, a maga módján igényesen megírt *Multság a farkasveremben* címet viselő bűnügyi regény olvasótábor sem feltétlen és pontosan hozható fedésbe az újholdas költeményekért rajongó olvasók ízlésvilágával.

A *Zsebtükör* részben már publikált, részben a hagyatékból most először kiadásra kerülő szövegeinek egy része éles, és meglehetősen szomorú fényt vet egy bornírt társadalmi tér által keretezett írói pálya hiábavaló küzdelmekkel, sértődésekkel és megalkuvásokkal, gyanakvással és reményekkel teli, egyre magányosabb mindennapjaira.

E tekintetben érdekesekek azok a levelek, amelyeket a *Csirkejárték* első kiadásával kapcsolatban Rubin a kiadóval, sőt magával Köpeczi Bélával vált a regény „politikailag félreérthető” részeinek átírásával kapcsolatban. Ugyancsak dokumentumértékűek azok a levelek, ame-

lyek a (kultur)politika átláthatatlan útvesztői mellett a szerző lassan rögeszmévé nemesedő tervét, az 1953–54-es gyilkosságsorozattal kapcsolatos hivatalos iratok, vagyis az Igazság megismeréséért folytatott hiábavaló küzdelmet is bemutatják, érdekes adalékként a töredékben maradt, a megváltás és a kiszolgáltatottság erkölcsi jóvátételének (keresztényi) igényétől fűtött *Aprószentek* olvasásához. Nagyon izgalmas viszont, és végre kizárólag poétikai kérdéseket érint Szentkuthy Miklós levele, ami tulajdonképpen roppant erudícióval megírt, kompakt műelemzés a *Csirkejártékról*, ami a regényt – az évtizedekkel későbbi méltatásokhoz hasonlóan – szintén az európai modernista regények rokonaként kezeli. A szerzői önértelmezés és a kritikusi vélekedések bizonyos elemei közti izgalmas összefüggést jelzi, hogy a tervezett – ám meg nem valósuló – osztrák kiadáshoz írott kisesszéjében maga Rubin is többször hivatkozik Céline-re, illetőleg ki nem mondottan az *Utazás az éjszaka mélyére* című regényére, mint művének egyfajta előképére.

Kétségtelen, hogy az önéletrajzi-önértelmező szövegek, emlékek, interjúk árnyalhatják Rubin emberi és szerzői habitusát illető ismereteinket a Galsai Pongráchoz, Pilinszkyhez fűződő viszonyán keresztül, ráadásul a Kádár-korszak mentalitástörténetének egy apró szeletébe is némi bepillantást nyerhetünk. Ám azt hiszem, e néhány, fentebb említett kivételtől eltekintve a *Zsebtükör* szövegei inkább csak a Rubin-jelenség iránt érdeklődő szűk szakmai réteg számára bírnak relevanciával, legalábbis most, amikor a szerző még minden újrakanonizációs törekvés ellenére sem foglalta el stabil helyét az irodalmi köztudatban, nem vált egy több irányból és módon legitimált irodalmi-poétikai összefüggésrendszer szerves részévé. A *Zsebtükör* így egyelőre egy sokak által elismert, ám pillanatnyilag még lebegő, töredékes életpálya melléklete. Ami ráadásul – mint a szerkesztői előszóából kiderül – maga is töredékes, hiszen Keresztesi József bevezetője gondosan jelzi a különböző szövegcsoportokba beválogatott és kihagyott írások jellegét és arányát. Itt azonban kis hiányérzetet kelt az a tény, hogy nem tudni, milyen szelekciós elv, milyen szerkesztői koncepció alapján történt a válogatás. Mit kezdhetünk például azzal az indok nélkül maradó kijelentéssel, hogy „nem közlök egyetlen részletet sem a *Fekete macska visszatér* című bűnügyi regényből”, illetve hogy „a *Magyar Fórumban* megjelent írásokból is csak egyetlen cikket teszlek közzé:”?

Rendben, de miért?

Jó lett volna megismerni – a terjedelmi korlátokon túl – azokat a szerkesztői szempontokat, amelyek a kötet szövegei által kirajzolódó Rubin-kép (még kicsit halvány) kontúrjainak kialakítását célozták. Ezzel együtt vagy ennek ellenére a *Zsebtükör* a későbbiekben fontos adalék lehet Rubin Szilárd irodalomtörténeti szerepének és jelentőségének pontosabb feltérképezéséhez. (*Rubin Szilárd: Zsebtükör. Magvető Kiadó, 2013, 380 oldal, 2990 Ft*)